

İLKÖĞRETİM OKULU 6, 7. VE 8. SINIF ÖĞRENCİLERİNİN OKUL YAŞAMININ NİTELİĞİNE İLİŞKİN GÖRÜŞLERİ*

Kürşad YILMAZ

Dumlupınar Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Kütahya.

Özet

Bu araştırmanın amacı ilköğretim okullarında öğrenim gören öğrencilerin okul yaşamının niteliğine ilişkin görüşlerini belirlemek ve okul yaşamının niteliği alt boyutları arasında ilişki olup olmadığını saptamaktır. Tarama modelindeki bu çalışmada Okul Yaşamının Niteliği Ölçeği kullanılmıştır. Ölçek likert tipi cevap skalasına sahip 20 adet maddeden oluşmaktadır. Araştırmanın çalışma grubu Kütahya il merkezindeki 13 ilköğretim okulunda öğrenim gören 1469 öğrenciden oluşmaktadır. Öğrenciler ilköğretim 6, 7. ve 8. sınıflarda öğrenim görmektedir. Araştırmada tanımlayıcı analizler ve korelasyon analizleri kullanılmıştır. Araştırmadan elde edilen sonuçlara göre, ilköğretim okulu öğrencileri, Öğretmen İlgisi Boyutu, Okuldan Memnuniyet Boyutu ve Öğrencinin Öğretmen Algısı Boyutu ile ilgili olarak olumlu düşüncelere sahiptir. Okul yaşamının niteliğinde okuldan memnuniyet boyutu ile öğrencilerin öğretmen algısı arasında ve öğretmen ilgisi boyutu ile öğrencilerin öğretmen algısı arasında yüksek düzeyde anlamlı ilişki bulunmuştur.

Anahtar sözcükler: Nitelik, Okul Yaşamı, Okul Yaşamının Niteliği, İlköğretim Okulları.

THE OPINIONS OF THE 6th, 7th AND 8th GRADE PRIMARY SCHOOL STUDENTS CONCERNING QUALITY OF SCHOOL LIFE

Abstract

The aim of this study is to find out about the opinions of the 6th, 7th and 8th grade students concerning the quality of school life and determine the relations between the subdimensions of quality of school life. In this survey type study, "Quality of School Life Scale" was used. The scale consisted of 20 items with likert type response part. The population of the study was 1469 students studying at 13 primary schools in the center of Kütahya. The students were 6th, 7th and 8th grade students. Deterministic analysis and correlation analysis were used. According to the results of the study, the students have positive attitudes towards Teacher Care Dimension, Satisfaction from School Dimension and Teacher Perception of Students Dimension. Meaningful relations were found between school satisfaction dimension and teacher perception of students; teacher care and and teacher perception of students.

Keywords: Quality, School Life, Quality of School Life, Primary Schools

1. Giriş

Son zamanlarda, okulların sadece bilgi aktarımı yapılan yerler olmadığına yapılan vurgunun arttığı görülmektedir. Buna bağlı olarak okuldaki yaşamın kaliteli ya da nitelikli olması, okulların öğrencilerin, isteyerek gidecekleri yerler olması gerektiğine

* Bu makale yüksek lisans tez çalışmasının bir bölümüne dayalı olarak hazırlanmıştır.

de sık sık değinilmektedir. Çünkü örgütler artık üyelerinin görüşlerini dikkate almak ve örgütteki yaşamlarının niteliğini yükseltmek için çalışmak zorundadır. Bu durum dünyadaki gelişmeler açısından da anlamlıdır. Bütün dünyada, eğitimin kalitesi ya da niteliği konusunda daha iyi bilgilere ulaşmak için insani, kültürel ve toplumsal boyutların irdelenmesinin yararları tartışılmaktadır⁷. Bu bağlamda öğrencilerin okul yaşamının niteliği ile ilgili görüşlerinin belirlenmesi ayrı bir önem taşımaktadır. Çünkü yapılan birçok araştırmada, genellikle yönetici ve öğretmenlerin fikirlerine başvurulmakta, öğrenciler sadece öğrenip öğrenmedikleri veya başarılarında bir gelişme olup olmadığı sorgulanan denekler gibi kullanılmaktadır. Ancak okul örgütü içindeki en önemli unsurlardan biri de öğrencilerdir. Öğrencilerin okul örgütü içindeki görüşlerine de önem verilmelidir. Çünkü öğrencilerin yaşamının büyük bir kısmını okulda geçmektedir. Ayrıca okulun varlığının ilk sebebi öğretmen ve yöneticiler değil, öğrenciler ve toplumdur⁶. Okul yaşamının niteliğine yönetici ve öğretmenler tarafından özel bir önem verilmektedir. Çünkü okul yaşamının niteliği ile ilgili olarak yapılacak olan bu belirleme öğrencilerin okul yaşamının nitelikleri ve onların akademik başarıları arasında bir ilişkiden dolayı daha fazla önem kazanmaktadır⁵.

Okul Yaşamının Niteliği

Okul yaşamı, okul yaşamının niteliği, öğrencilerin okuldan beklentileri ya da tatminleri, okul yaşamındaki sorunları gibi konular çok az çalışılmıştır. Bu kavram sadece belirsiz bir şekilde tanımlanırken birey ve toplumsal seviyeler açısından üç temel beklentinin var olduğu görülmüştür. Bunlar, genel olarak iyi olma durumu, birinin potansiyelini tatmin etme fırsatları ve sosyal ilişkilerde pozitif düşüncelerdir⁵. Okul yaşamının niteliği ile ilgili olarak kullanılan model, “genel”, “olumlu”, “olumsuz” ve “etki alanı” olmak üzere dört boyutta özetlenmiştir³.

Yukarıda belirtilen bu boyutsal model geliştirilerek okula transfer edilmiştir. Okul Yaşamının Niteliği kavramı Birleşik Devletler Çevre Koruma Vakfı'nca (1973) yapılan çevre çalışmalarından ilkokul, ortaokul ve liselere Epstein ve McPartland tarafından uyarlanmıştır¹. Epstein ve McPartland (1976) yaptıkları bu çalışmada okul yaşamının niteliği kavramını kullanmışlardır. Bu kavramda okul yaşamının niteliğine üç unsurun katkı yaptığına inanılmıştır. Bu faktörler şunlardır: a) Okulla tatmin olma, b) Sınıf işlerine bağlılık ve c) Öğretmenlere olan tepkiler¹.

Okulla Tatmin Olma. Okulla tatmin olma öğrencilerin okula karşı tepkilerini inceler. Çünkü okul gençlerin ve öğrencilerin yaşamlarında ana unsurdur. Okuldaki yaşamlarını değerlendirmede olumlu davranışlara sahip olan öğrencilerin genel olarak iyi oldukları düşünülür. Aynı zamanda bu öğrencilerin sosyal kabul yönlerinde ve diğer öğrencilere okul ortamında yardım etme konusunda da daha iyi olduğu düşünülmektedir⁴.

Sınıf İşlerine Bağlılık. Sınıf işlerine bağlılık, öğrencilerin sınıf işlerine ilgi düzeyleriyle ilgilenir. Görev ve ödevler okul ortamını diğer ortamlardan ayırır. Kısaca iş, okulu okul yapan şeydir. Görevler ve ödevler, kısaca iş okul için yapılır. Okul ödevlerini ve projelerini ilginç ve önemli bulan öğrenciler, gerçekleri ve kavramları daha net bir şekilde öğrenebilirler ve öğrenmeye karşı pozitif tutumlar geliştirebilirler⁵.

Öğretmenlere Olan Tepkiler. Öğretmenlere olan tepkiler öğrencilerin öğretmenlerle olan etkileşimlerini ve eğitime dayalı öğrenci değerlendirmesini ele alır. Öğrenci-öğretmen ilişkileri; eğitim hedeflerinin öğrenci tarafından kabul edilebilmesi konusunda

(sürece katma konusunda), okul prosedürlerini öğrencilerin algılamasında, öğrencilerin bağımlı ve bağımsız davranışları ve okul dışı ve içindeki otoriteye karşı tutumları konularında önemli bir unsurdur⁴.

Buna göre bu araştırmanın amacı; öğrencilerin okul yaşamının niteliği ile ilgili görüşlerini belirlemek ve okul yaşamının niteliği alt boyutları arasındaki ilişkiyi saptamaktır. Bu amaca uygun olarak aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır:

1. İlköğretim okulu öğrencilerinin okul yaşamının niteliği hakkındaki görüşleri nasıldır?
2. İlköğretim okulu öğrencilerinin okul yaşamının niteliği alt boyutlarına ilişkin görüşleri arasında nasıl bir ilişki vardır?

2. Yöntem

Amacı, ilköğretim okulu öğrencilerinin okul yaşamının niteliğine ilişkin görüşlerinin belirlenmesi ve okul yaşamının niteliği alt boyutları arasındaki ilişkinin saptanması olan bu araştırma tarama modelindedir. Tarama modeli çalışmalar, geçmişte ya da halen var olan bir durumu var olduğu şekliyle betimlemeyi amaçlayan bir araştırma yaklaşımıdır².

Araştırmanın çalışma grubu 2001-2002 öğretim yılı ikinci yarısında, Kütahya il merkezindeki 13 ilköğretim okulunda öğrenim gören 1469 öğrenciden oluşmaktadır. Öğrenciler ilköğretim 6, 7. ve 8. sınıflarda öğrenim görmektedir. Araştırmanın verileri “Okul Yaşamının Niteliği Ölçeği” kullanılarak toplanmıştır. Orijinali İngilizce olan ölçek uyarılama çalışması sonucunda 20 maddeden oluşmuştur. Ölçek üç alt boyuttan oluşmaktadır. Bu alt boyutlar; okulla tatmin olma, sınıf işlerine bağlılık ve öğretmenlere olan tepkiler alt boyutlarıdır. Yapılan analizler sonucunda alt boyutların yeniden isimlendirilmesi gerektiği görülmüş ve birinci alt boyuta “Öğretmen İlgisi Boyutu”, ikinci alt boyuta “Okuldan Memnuniyet Boyutu”, üçüncü alt boyuta ise “Öğrencinin Öğretmen Algısı Boyutu” adı verilmiştir. Öğretmen ilgisi alt boyutunda altı madde, okuldan memnuniyet alt boyutunda yedi madde ve öğrencinin öğretmen algısı alt boyutunda ise yedi madde bulunmaktadır. Öğretmen ilgisi alt boyutunda; “aldığım notların adil olduğunu düşünüyorum”, “okulumuzda iyi bir okul ruhu vardır”, okuldan memnuniyet alt boyutunda; “buradaki insanlar birbirlerine dostça ve yardımsever davranırlar”, “öğrenciler gönüllü olarak okul etkinliklerine katılırlar”, öğrencinin öğretmen algısı alt boyutunda ise; “öğretmenlerim, okulda ilgi duyduğum çalışmalarda beni destekliyor”, “öğretmenlerim öğretme konusunda isteklidirler” gibi maddeler bulunmaktadır.

Ölçeğin uyarılan formu için yapılan güvenilirlik analizi sonucunda α güvenilirlik katsayısının $\alpha = .80$ olduğu bulunmuştur. Alt ölçekler ile ilgili olarak yapılan α güvenilirlik katsayısı işlemi sonuçları şöyledir: Öğretmen ilgisi boyutu alt boyutu için α güvenilirlik katsayısı $\alpha = .62$, okuldan memnuniyet boyutu alt boyutu için α güvenilirlik katsayısı $\alpha = .69$ ve öğrencinin öğretmen algısı boyutu alt boyutları için α güvenilirlik katsayısı $\alpha = .64$ olarak belirlenmiştir. Ölçekte bulunan cevap skalasında evet cevabı 3, emin değilim cevabı 2, hayır cevabı 1 puan olarak kodlanmıştır. Buna göre evet cevabı pozitif okul yaşamı niteliğini belirtmiştir. Öğretmen ilgisi alt boyutu için alınabilecek en yüksek puan 18, diğer boyutlar için ise 21’dir. Ölçme araçları araştırmacı tarafından okullara elden ulaştırılmış ve yine elden toplanmıştır. Elde edilen verilere, araştırmanın amaçlarına uygun olarak tanımlayıcı analizler ve korelasyon analizleri yapılmıştır.

3. Bulgular ve Yorum

Bu bölümde araştırmaya katılan ilköğretim okulu öğrencilerinin okul yaşamının niteliği alt boyutları ile ilgili görüşlerinin nasıl olduğu belirlenmeye çalışıldıktan sonra bu boyutlar arasında nasıl bir ilişki olduğu saptanmaya çalışılmıştır. Buna göre araştırmaya katılan ilköğretim okulu öğrencilerinin okul yaşamının niteliği boyutları ile ilgili görüşlerine Tablo 1’de yer verilmiştir.

Tablo 1. İlköğretim Okulu Öğrencilerinin Okul Yaşamının Niteliği Boyutlarına İlişkin Görüşleri İle İlgili Bulgular

Okul Yaşamının Niteliği Alt Boyutları	N	X	Standart Sapma
Öğretmen İlgisi Boyutu	1469	13.56	.48
Okuldan Memnuniyet Boyutu	1469	16.10	.49
Öğrencinin Öğretmen Algısı Boyutu	1469	18.97	.36

Tablo 1’de de görüldüğü gibi araştırmaya katılan ilköğretim okulu öğrencilerinin, öğretmen ilgili alt boyutu ile ilgili ortalama puanları 18 üzerinden 13.56 olarak belirlenmiştir. Bu oran yaklaşık olarak % 75.3 anlamına gelmektedir ki bu oran, öğrencilerin öğretmenlerin ilgisi ile ilgili olarak olumlu düşüncelere sahip oldukları şeklinde yorumlanabilir.

Öğrencilerin okuldan memnuniyet alt boyutu ile ilgili görüşleri incelendiğinde ise ortalamanın 21 üzerinden 16.10 olarak gerçekleştiği görülmektedir. Bu oran yaklaşık olarak % 76.6 anlamına gelmektedir. Öğrencilerin okuldan memnuniyet ilgili görüşlerinin de aynen öğretmen ilgisi alt boyutunda olduğu gibi olumlu olduğu söylenebilir.

Araştırmaya katılan öğrencilerin öğretmen algısı boyutu ile ilgili ortalama puanları ise 21 üzerinden 18.97’dir. Bu rakam yaklaşık olarak % 90.3 anlamına gelmektedir ki bu oran alt boyutlar içindeki en yüksek orandır. Buna göre araştırmaya katılan öğrencilerin öğretmenler konusunda olumlu algıları olduğu söylenebilir. Üç boyut içinde en yüksek ortalama öğrencinin öğretmen algısı alt boyutundadır.

Yukarıda da görüldüğü gibi araştırmaya katılan ilköğretim okulu öğrencilerinin okul yaşamının niteliği boyutları ile ilgili görüşlerinin olumlu olduğu ve gayet yüksek değerler çıktığı görülmektedir. Bu boyutlar arasından nasıl bir ilişki olduğunun belirlenmesi amacı ile boyutlar arsında korelasyon analizleri yapılmış ve aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır.

Okul yaşamının niteliğinde öğretmen ilgisi boyutu ile öğrencilerin öğretmen algısı arasında nasıl bir ilişkinin olduğunun belirlenmesi amacı ile yapılan korelasyon analizi sonucunda Pearson korelasyon katsayısı (r) .82 olarak bulunmuştur. Bu hesaplama .05 anlamlılık düzeyinde hesaplanmıştır. Pearson korelasyon katsayısının bu değeri iki değişken arasındaki ilişkiye işaret etmektedir. Buna göre; öğrencilerin okul yaşamının niteliği görüşlerinin oluşmasında öğretmen ilgisinin derecesi öğrencilerin öğretmen algısını etkilemektedir.

Okul yaşamının niteliği görüşünün oluşmasında öğretmenlerin öğrencilere ilgisi öğrencilerin öğretmen algısını etkilemektedir. Öğretmenlerinden ilgi gören öğrencilerin öğretmenleri hakkındaki algıları buna göre şekillenmektedir. Çünkü buradaki ilişkinin derecesi bunu göstermektedir. Öğretmeninden ilgi gören öğrenci öğretmenine olumlu ilgi, ilgi görmeyen öğrencilerin olumsuz ilgi geliştirmeleri sonucu çıkmıştır denilebilir.

Okul hayatında, öğrencilerin, öğretmenlerinden ilgi gördükleri durumlarda daha çok çalıştıkları, derslerine daha ilgili oldukları ve bu ilgiyi kaybetmemek için sürekli olarak çalıştıkları söylenilebilir. İlgi gören öğrencilerin öğretmenleri hakkındaki algılarının olumlu olması da doğaldır. Buradan yola çıkarak, öğretmenlerin ilgi göstermesi ile öğrencilerin öğretmenlere ilişkin algıları birbiri ile doğrudan ilişkilidir.

Okul yaşamının niteliğinde okuldan memnuniyet boyutu ile öğrencilerin öğretmen algısı arasında nasıl bir ilişkinin olduğunun belirlenmesi amacı ile yapılan korelasyon analizi sonucunda Pearson korelasyon katsayısı (r) .71 olarak bulunmuştur. Bu hesaplama .05 anlamlılık düzeyinde hesaplanmıştır. Pearson korelasyon katsayısının bu değeri iki değişken arasındaki ilişkiye işaret etmektedir. Buna göre; öğrencilerin okuldan memnun olmaları öğretmenleri nasıl algıladıklarını arasında pozitif bir ilişki vardır. Bu ilişki göstermektedir ki; öğrencilerin okuldan memnun olmalarını öğretmenlerin öğrencilere göstermiş oldukları ilgi etkilemektedir.

Öğrencilerin okul yaşamının niteliği görüşünün oluşmasındaki boyutlardan biri olan okuldan memnuniyet görüşü öğrencilerin öğretmenler hakkındaki algılarını etkilemektedir. Çünkü buradaki ilişkinin derecesi buna işaret etmektedir. Okuldan memnun olan öğrencilerin öğretmenlerine olumlu ilgi, memnun olmayanların ise olumsuz ilgi geliştirdiklerini söyleyebiliriz.

Okuldan memnun olan öğrenciler, hem okul işlerine daha sıkı bir şekilde sarılmakta hem de öğretmenlerine ilişkin algılarını olumlu olarak geliştirmektedirler. Okuldan memnuniyet, öğrencilerin okula sevecek gelmelerini sağlamakla birlikte öğretmenlerine ilişkin algılarını da olumlu olarak etkilemektedir. Okuldan memnun olmayan öğrenciler, okula istemeyerek gelmekte, okuldaki işlerden zevk almamakta, öğretmenlerine ilişkin algıları olumsuz olmakta ve olumsuz bir okul yaşamının niteliği algısı geliştirmektedirler.

4. Sonuç ve Öneriler

Bu bölümde araştırmada ulaşılan bulgular doğrultusunda araştırmanın amacına uygun olarak ulaşılan sonuçlar sıralanmış ve bunlara ilişkin öneriler getirilmiştir. Araştırmadan elde edilen sonuçlara göre, araştırmaya katılan ilköğretim okul öğrencilerinin okul yaşamının niteliği ile ilgili alt boyutlar olan, öğretmen ilgisi boyutu, okuldan memnuniyet boyutu ve öğrencinin öğretmen algısı boyutu ile ilgili olarak olumlu düşüncelere sahip oldukları söylenebilir. Öğrencilerin bu boyutlar ile ilgili olarak vermiş oldukları cevapların ortalaması genellikle olumlu görüşlere sahip olduklarını göstermektedir. Ancak ortalamalar dikkate alındığında öğrencilerin bu boyutlar ile ilgili görüşlerinin daha da olumlu olması gerektiği ileri sürülebilir. Okulun varlığının ilk sebebi öğretmen ve yöneticiler değil, öğrenciler ve toplum⁶ ise öğrencilerin bu konu ile ilgili görüşlerine daha fazla önem verilmelidir.

Okul yaşamının niteliğinde öğretmen ilgisi boyutu ile öğrencilerin öğretmen algısı arasında nasıl bir ilişkinin olduğunun belirlenmesi amacı ile yapılan korelasyon analizi de, bu iki alt boyut arasında yüksek düzeyde ve anlamlı bir ilişkinin olduğunu göstermektedir. Okul yaşamının niteliğinde okuldan memnuniyet boyutu ile öğrencilerin öğretmen algısı arasında da yukarıda olduğu gibi yüksek düzeyde ve anlamlı bir ilişki bulunmuştur.

Okul yaşamının niteliği ile ilgili çalışmalar sadece bilimsel makale ya da tez çalışmaları şeklinde değil, aynı zamanda okullar tarafından da düzenli olarak yapılmalıdır. Yapılan bu çalışmalar için üniversitelerin gerekli birimlerinden destek alınmalıdır. Ayrıca bu çalışmalar dosyalarda kalacak şekilde değil, sonuçları değerlendirilecek, gerekli tedbirler alınacak, düzenleme ve çalışmalar yapılacak şekilde yapılmalıdır. Okul yönetimlerinin ve okullarda yapılan denetim çalışmalarının en önemli amacı eğitim öğretim etkinliklerinin geliştirilmesi olduğuna göre, okul yaşamının niteliği çalışmaları da bu yönde değerlendirilmeli ve önemli görülmelidir. Amaca uygun şekilde yapılacak olan okul yaşamının niteliği çalışmalarının, öğrencilerin okuldaki yaşamlarının geliştirilmesinde ya da iyileştirilmesinde önemli katkılar getireceği açıktır. Ayrıca bu konuya sınıf yönetimi derslerinde ya da çalışmalarında da değinilmelidir. Çünkü sınıf ortamı okul yaşamının niteliğinin belirleyicilerinden biridir. Okullarda yapılacak olan bu çalışmaların sonuçlarından öğretmenler mutlaka haberdar edilmelidir. Çünkü yukarıda da görüldüğü gibi öğrencilerin öğretmen ilişkin algısı ve öğretmenin öğrencilere karşı olan ilgisi okul yaşamının niteliği algısında etkili olmaktadır.

Araştırmacılara da bir takım öneriler getirilebilir. Bu çalışma ilköğretim okullarında yapılmış bir çalışmadır. Araştırmacılara, bu çalışmanın diğer okul kademelerinde de yapılması önerilmektedir. Bundan sonra yapılacak araştırmalarda araştırmacıların örgütlerin kültürü ve iklimi gibi nitel yönleri de dikkate alan araştırmalar yapmaları önerilmektedir.

Kaynaklar

1. Epstein, J. L. ve McPartland, J. M. (1976). The concept and measurement of the quality of school life. **American Journal Research Journal**, 13, 15–30.
2. Karasar, N. (1995). **Bilimsel Araştırma Yöntemi**. Ankara: 3A Araştırma Eğitim Danışmanlık Ltd.
3. Kourelahti, M. (1999). Quality of School Life in Finnish Special Educational Settings, Finland: **Ministry of Education**.
4. Schmidt, L. J. (1992). Relationship between pupil control ideology and quality of school life. **Journal of Invitational and Psychological Measurement**, 45, 889–896.
5. Schmidt, L. J. ve Lunenberg, F. C. (1989). Pupil control ideology, pupil control behavior and the quality of school life. **Journal of Research and Development in Education**, 22, 36–44.
6. Şişman, M. ve Turan, S. (2001). **Eğitimde Toplam Kalite Yönetimi**. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
7. Wilson, A. (1980). Landmarks in the literature: how powerful is schooling. **New York University Education Quarterly**, 11, 8–31.